

Vaikų pozityvi veikla teritorineje bendruomenėje: realybė ir perspektyvos

Prof. Dr. Irena Leliūgienė
MRU Vilnius, 2016-04-13

Pozityvios vaikų veiklos teritorinėje bendruomenėje trukdžiai:

- nesveikas gyvenimo būdas,
- laisvalaikio užimtumo formų pasiūlos trūkumas,
- mokyklos kaip švietimo įstaigos uždarumas,
- Vaikų žavėjimasis IT,
- Neaiški vietos savivaldos politika vaikų užimtumo bendruomenėje problemoms spresti

Ką numatę švietimo politikai?

- Ką apie pozityvią vaikų socializaciją teritorinėje bendruomenėje skelbia moksliniai tyrimai?
- Kokius vaikų pozityvios veiklos modelius bendruomenėje galėtume pritaikyti Lietuvos sąlygomis?

Ugdymo įstaiga ir teritorinė bendruomenė

Bendrojo išsilavinimo standartų projekte teigiama, kad ugdant asmenybę, ypač ***puoselėtinos šios moksleivių vertybinės nuostatos***:

- rūpinimasis kitais, neabejingumas viskam, kas vyksta šalia,
- savigarba bei pagarba kitiems,
- atsakomybė už save, savo veiksmus,
- teisingumas,
- sąžiningumas,
- aplinkos saugojimas bei racionalus išteklių panaudojimas,
- iniciatyvumas, veiklumas ir konstruktyvumas,
- poreikis tobulėti (Bendrojo išsilavinimo standartai. Projektas, 1997).

Švietimo strategijos gairėse didelis dėmesys kreipiamas į bendrųjų gebėjimų ugdymą. Išskiriamos kelios *bendrųjų gebėjimų grupės:*

- asmeniniai gebėjimai,
- socialiniai gebėjimai,
- komunikaciniai gebėjimai,
- kritinio mąstymo bei problemų sprendimo gebėjimai,
- darbiniai ir veiklos gebėjimai.

Ryšiai išsiskirianti socialinių gebėjimų grupė apima tokius *sugebėjimus*:

- sugyventi su kitais asmenimis bei jų grupėmis, užmegzti ir palaikyti tarpasmeninius ryšius, rasti kompromisus, konstruktyviai spręsti konfliktus,
- mokytis dirbti ir kurti kartu su kitais asmenimis, padėti jiems, įtikinti ir patraukti siekiant įgyvendinti bendrą tikslą,
- dalyvauti tautos ir bendruomenės kultūriname, pilietiniame bei politiniame gyvenime, gerbti demokratinės visuomenės gyvenimo principus ir vertybes, rūpintis aplinka (Bendrojo išsilavinimo standartai. Projektas, 1997).

Rizikos grupės vaikų pozityvios
socioedukacinės raiškos galimybės
teritorinėje bendruomenėje
realizuojant neformalaus ugdymo
programas (Audronė Juodeikaitė
2009-) Daktaro disertacija

TB

Vietos savivalda Ugdymo įstaigos Socialinės tarnybos NVO ir kt. religinės organizacijos

Bendrosios nuostatos
Reikalavimai veiksmingumui
Intervencijos būdai
Veiksmingumo vertinimas
Rezultatų įvertinimas

Pozityvios raiškos kūrimo prielaidos

Prekybos centrai

Žiniasklaida

Sporto klubai

Raiškos sritys

Ugdymas Menas Globa Rekreacija

Policija

Institucinis lygmuo

Struktūra Procesas Raiškos sąlygos Rezultatas

Socioedukacinių įgūdžių raiška

Raiškos galimybės

Moralinės vertinimo kategorijos

Vaikas

Moralinės vertinimo kategorijos

Asmeninis lygmuo

Adaptacija Reguliavimas Aprūpinimas Įsijungimas

Sveikatingumo centrai

Ir kt.

Muziejai

- Rizikos grupės vaikų pozityvios socioedukacinės raiškos galimybių sudarymas teritorinėje bendruomenėje yra siejamas su įvairių neformaliojo ugdymo programų/projektų rengimu ir bendruomenės telkimu juos realizuoti, siekiant vaikui užtikrinti saugią ir jį palaikančią aplinką.

- Taip pat pozityvios socioedukacinės raiškos galimybių, orientuojantis į rizikos grupės vaiką, teoriniame modelyje, stengtasi sukurti bendrą sistemą, apjungiančią keletą etapų: institucijos pasirengimą dirbti su minėtu vaiku (pozityvios raiškos kūrimo prielaidos),
- Atitinkamų raiškos sričių, numatymą ir pačių raiškos galimybių kūrimo etapus bei užsibrėžtų tikslų realizavimo ypatumus instituciniu ir individualiu rizikos grupės vaiko lygmeniu, visą tai įvertinant socioedukacinėje aplinkoje vyraujančių dorovinių kategorijų aspektu.
- Šis modelis yra taikytas tik vienoje Kauno miesto teritorinėje bendruomenėje, todėl jame numatytų visų struktūrinių dalių funkcionalumo įvertinimas kitose teritorinėse bendruomenėse lieka atviras.

Ateityje planuojant tirti rizikos grupės vaiko pozityvios socioedukacinės raiškos galimybių kūrimą teritorinėje bendruomenėje taip pat reikėtų pabandyti atskleisti pačių vaikų, kurie lanko socioedukacinės institucijas, poreikius ir jų poziciją jiems skirtų neformaliojo ugdymo programų/projektų atžvilgiu.

- Dar viena aktualija, į kurią reikėtų atsižvelgti ateityje, yra susijusi su asmenimis, į kuriuos daugiausiai turėtų būti orientuota socioedukacinė veikla ir pagalba.

Tačiau empirinio tyrimo rezultatai padėjo nustatyti, kad net ir neformalaus ugdymo programų, skirtų rizikos grupės vaikui, realizavimas yra susijęs su šių vaikų nesąmoningu atskyrimu nuo visuomenės. Tad verta pasvarstyti, ar reikia atskirti kai kuriuos mūsų visuomenės narius, kurie dėl

įvairiausių priežasčių neatitinka mūsų socialinių įsitikinimų? Ar vaiko „užauginimas“ (pvz.: maitinimas, globojimas ir kt.) socioedukacinėje institucijoje,

apsiribojant vien tik jos ribomis, gali paskatinti užaugusį vaiką ieškoti įvairių integracijos būdų į pačią visuomenę? Ar vien tik pozityvių sąlygų socioedukacinei

raiškai sukūrimas išnaudojant minimalias vaiko galimybes nesukuria atvirkštinį

efektą, t.y. ar kaip tik visa tai nepaskatina naujos vartotojiškos visuomenės atsiradimo?

Studentų socioedukacinės veiklos su rizikos grupės vaikais N miesto teritorinėje bendruomenėje tyrimas

- Tiriant studentų savanorišką socioedukacinę veiklą su rizikos grupės vaikais bendruomenėje, svarbu buvo giliau patyrinėti jų motyvus, požiūrį, vertybes ir pažinti jų darbo aplinką. Tuo tikslu, interviu atsakymų turinys analizuotas taikant ***kokybinis turinio (content) analizės*** metodą.

- Tyrimas parodė, kad studentų socioedukacine veikla - tai bendrai, Aleksoto bendruomenės centro ir užsienio šalies partnerių, inicijuota veikla. Ji pasižymi šiais ypatumais: paremta geranoriškumu, studento ir vaiko, kuriam reikia pagalbos bendravimu (vaikai turi galimybę stebėti gerą studentų rodomą pavyzdį). Kokybinė turinio (content) analizė parodė, kad studentų socioedukacinės veiklos priežastys yra grynai asmenybinės.
- Dėstytojų ir studentų santykiai formalūs - bendravimas tik paskaitų metu, o studentų atstovybė - nepakankamai aktyvina studentus. Tuo tarpu, studentų, pasitraukusių iš socioedukacinės veiklos, pagrindinės dalyvavimo bendruomenėje priežastys yra profesinis tinkamumas, lūkesčių turėjimas, kompetencijos siekimas.

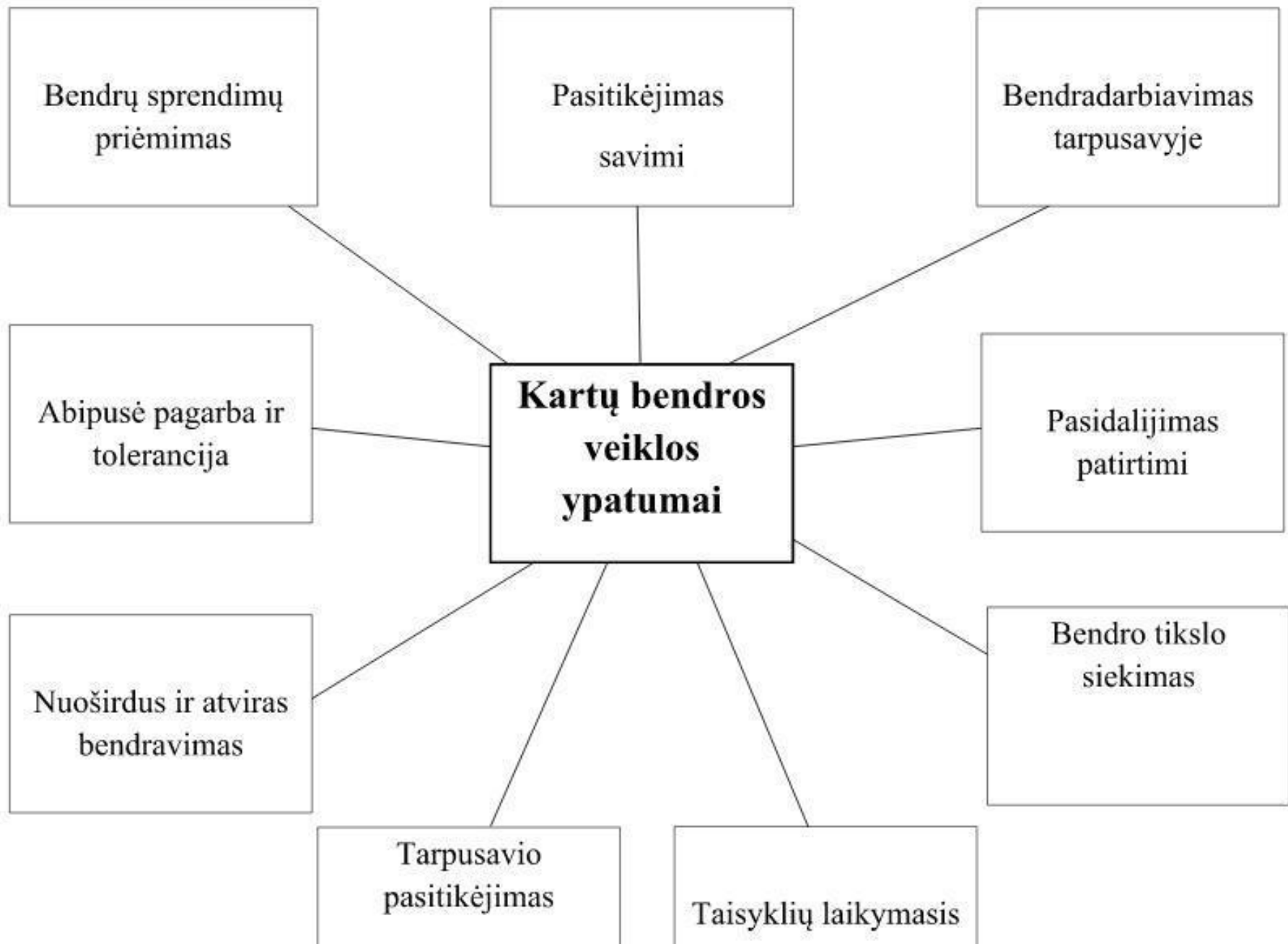
- Tiek tęsiantiems socioeducacine veiklą, tiek pasitraukusiems iš jos studentams dažniausiai padėdavo kiti, kartu dirbantys asmenys, bei šiek tiek universitete klausytos paskaitos. Taip pat studentams, savanoriaujantiems bendruomenėje, trūksta psichologinių, pedagoginių žinių ir metodų, kuriuos bando papildyti dalyvaudami įvairiuose seminaruose, kursuose, ieškodami informacijos internete ir dalindamiesi patirtimi su kitais, kartu savanoriaujančiais asmenimis.
- Remiantis atliktu tyrimu, socioeducacine veikla bendruomenėje nepakankamai plėtojama. Patys respondentai nelinkę domėtis, kas vyksta už jų organizacijos ribų. Bendradarbiavimo tinklas tarp studentų ir atsakingų bendruomenės pareigūnų apsiriboja tik tos organizacijos vadovais (klebonu ir Caritas pirmininke). Studentų pasitraukimą iš socioeducacinės veiklos su rizikos grupės vaikais bendruomenėje lemiantys veiksniai: laiko stoka, netinkamas laikas/sekmadieniai, aplinkos veiksniai, lūkesčių nepatenkinimas, asmeniniai veiksniai, profesinis netinkamumas, didesnis dėmesys studijoms.

- *Apibendrinant tai, kas buvo išdėstyta, galima teigti, jog nepilnamečiai jautrūs socialinei aplinkai, jos pokyčiams. Jiems sunku orientuotis aplinkoje, priimti teisingus sprendimus, ypač kai atsiduriama dviprasmiškoje situacijoje: pavyzdžiui, kai šeima reikalauja elgtis vienaip, o neformali grupė - kitaip. Tokie prieštaravimai gali skatinti nusikalsti, vartoti narkotikus ir pan. Todėl labai svarbu, kad nepilnametis būtų teisingai orientuotas gyvenime ir kiek galima mažiau patirtų veiksmų, galinčių lemti apsisprendimą, imtis neteisėtų priemonių.*
- *Rizikos grupės vaikams padėti, reikalinga pozityvi valstybės politika šeimos palaikymo ir vaikų socializacijos atžvilgiu. Investicijos į ankstyvąją socializaciją yra pačios efektyviausios. Tai investicijos į ekonomines, socialines ir sveikatos stiprinimo programas, stiprinančias šeimos instituciją mažinančias nedarbo lygi gerinančias ugdymo proceso kokybę, remiančias sveikos psichikos programas, vykdančias alkoholizmo ir narkomanijos prevenciją.*
- *Socioeducacinėje veikloje su rizikos grupės vaikais svarbu, kad socioeducacinis darbuotojas suderintų įvairių sričių (socialinio darbo, psichologijos ir pedagogikos) technologijas ir metodus. Tinkamas jų parinkimas ir suderinimas, leidžia pasiekti optimaliausių rezultatų socioeducacinėje veikloje su rizikos grupės vaikais.*

Kartų bendros socioedukacinės
pozityvios veiklos bendruomenėje
teoriniai modeliai (I.Juškauskaitė)

2 lentelė. Svarbūs mokymosi per patirtį ir mokymosi veikiant komponentai kartu bendroje socioedukacinėje veikloje

Etapas /Tipas	Mokymasis per patirtį	Mokymasis veikiant
Pirmas	Leisti kartu bendrose socioedukacinėse veiklose patiems trokšti žinių ir domėtis.	Organizuoti taip socioedukacinę kartu veiklą, kad iš jos kiltų susidomėjimas.
Antras	Neprašyti iš kartu veikiančių drauge ko nors daugiau nei tikslo dėl kurio jie susirinko.	Leisti bendroje socioedukacinėje veikloje kartoms nusistatyti aiškius mokymosi tikslus.
Trečias	Leisti kartoms kaupti informaciją iš kolektyvinės socioedukacinės veiklos patirties.	Leisti kartoms veikti drauge, taikant savo pasirinktą strategiją.
Ketvirtas	Organizuoti bendrą kartu socioedukacinę veiklą taip, kad ji skatintų susidomėjimą.	Leisti kartoms pačioms padaryti bendros socioedukacinės veiklos išvadas.
Penktas	Leisti kartoms, siekiančioms suartinti tarpusavio santykius, apmąstyti ar artėjama prie siektinų tikslų.	Leisti kartoms bendroje socioedukacinėje veikloje kaupti žinias, jas apmąstant.
Šeštas	Leisti kartoms veikiančiom socioedukacinėje veikloje ką nors išplėsti, išbandyti, pritaikyti tą ką išmoko vieni kitų dėka.	Leisti kartoms bendroje veikloje remtis pasitikrinimu ir plėtra.

**SVARBŪS KARTŲ BENDROS
SOCIOEDUKACINĖ VEIKLOS
KOMPONENTAI**

*Asmeninės
žmogaus savybės*

Smalsu

Entuziazmas

Humoras

*Dalykiniai
socioedukacinės veiklos
punktai*

Socioedukacinės
veiklos aiškumas

Kokybiška
informacijos
sklaida

Prancūzijos socialinės
pedagogikos modelio
pritaikomumas Lietuvos
bendruomenių ir gatvės
socialinių pedagogų idėjos
įgyvendinimui.

- Pasak Lorent Ott (2012) šiuolaikinio prancūzų socialinės pedagogikos teoretiko, šiuolaikinė socialinė pedagogika – darbas su vaikais ir jų šeimomis atviroje aplinkoje, padedant įvairioms profesionalų ir nuolatinių savanorių komandoms.
- Socialinės pedagogikos pagrindinė paskirtis ugdyti vaikų ir visų žmonių bendradarbiavimo kompetencijas atviroje aplinkoje, ypač kai vaikas ar jo šeima gyvena sunkiomis ekonominėmis, šeimyninėmis sąlygomis.
- Toks vaiko ir jo šeimos įtraukimas į aktyvų bendradarbiavimą sociume sustiprina gebėjimus sėkmingai prisitaikyti prie nuolat besikeičiančios aplinkos, kuriant emancipacijos ir integracijos projektus kartu su suaugusiais.

- Prancūziškoji socialinė pedagogika pateikia vaikams išėtis, sprendimus. Praktinis socialinės pedagogikos itaikymas išreiškia kritinį žvilgsnį į išorinį pasaulį, kuris turėtų suformuoti piliečių auklėjimo pagrindus.
- Šis požiūris leidžia vystyti sąvokai “vaikas aktorius (veikėjas)”, ne tik savo šeimos gyvenime, mokyklos aplinkoje, mieste, bet taip pat “aktorius” savo padėties protekcijos (globos, apsaugos, gynimo) ir savo asmeninės emancipacijos srityse.

- Socialinė pedagogika nėra vien tik įrankis, bet ji sudaro pagrindinius socialinio edukacinio darbo atviroje aplinkoje rėmus. Iš tikrųjų, ji remiasi dviguba dimensija: vaikas yra socialinė būtybė, kurią pedagogas gali suprasti, stebint jį jo socialinėje aplinkoje. Pedagoginė veikla, kuri privalo įsikišti į socialinio gyvenimo aplinką, kad galėtų patenkinti vaikų socialinius poreikius.

- Dėl to, prancūzų pedagogai, kurie dirba gatvėje, bendruomenėje naudoja įvairias technikas: diagnostinis, aktyvus individualios vaiko aplinkos stebėjimas; etno – klinikinis ir etno – metodologinis metodai, kurie palengvina socialinio edukatoriaus, kuris dirba gatvėje, sąlygas; ir pagaliau projekto socialinė pedagogika ir metodologija, kurios sudaro darbo metodų pagrindus.

- Socialinė pedagogika pasak L.Ott (2012) leidžia sukurti socialiai artimus santykius. Ji gali turėti teigiamą poveikį kolektyviškumui (bendruomeniškumui = communarity), kuri šioje veikloje yra vienas iš pagrindinių įgalinimo, o ne prievartos šaltinių, skatinamas remtis harmoningu žmonių vystymusi bendruomenėse per bendras socialines edukacines veiklas.

- Šiandien, kalbėdami apie vaikų psichinę sveikatą mokyklose, atsisukime veidu į sužeistas vaikų širdis. Juk jų pasitaikantys nukrypimai nuo elgesio normų, mokyklos nelankymas, žema mokymo(si) motyvacija, smurtavimas ir tyčiojimasis iš kitų – yra ne kas kita kaip rimtas signalas mums suaugusiems apie blogėjančią vaiko psichinę sveikatą.
- Dabartinė mokykla, susitelkusi tik į mokymo pasiekimus ir būdama pakankama uždara socialinei aplinkai, su vienu socialiniu pedagogu, iki begalybės apkrautu pašaliniais darbais negalės gydyti tų sužeistų vaikų sielų.

- Vaikų savanoriavimas bendruomenėje - vienas iš pozityvios veiklos galimybių, išsaugojant stabilią psichinę savijautą ir pajaučiant geresnę gyvenimo kokybę.

